
Východní rozšíření Evropské unie – belgický pohled

Paul Hatry

Na úvod své stati bych chtěl připomenout, že Belgie a Česká republika mají mnoho společných rysů. Jde o dvě malé země přibližně stejně velké a s přesně stejným počtem obyvatel, země otevřené mezinárodnímu obchodu, demokratické země, i když jedna z nich o něco dříve a druhá poněkud později, což však není chybou obyvatel těchto zemí. Belgie se v průběhu mnoha století nejednou stala mezinárodním bojištěm a – jak se domnívám – Českou republiku potkal stejný osud. My jsme však obnovili svou nezávislost o něco dříve – v roce 1830. Byli jsme společně s Řeckem jedinou zemí, která získala nezávislost díky revolucím ve třicátých letech minulého století. Vy jste museli čekat o něco déle. Dnes však žijeme ve stejné demokratické a internacionální struktuře se stejnými institucemi. A já bych řekl konečně.

Máme i další společný bod. Měli jsme nejméně dvě období, kdy nám vládly stejné dynastie, a já si myslím, že jedna z nich – lucemburská –, která vládla v zemi od roku 1310 do poloviny patnáctého století, byla populární. A Luxembourg, i když je nyní velkovévodstvím, byl součástí Belgie po více než stopadesát let. Máme provincii Luxembourg se střediskem v městě Arlon, která udržuje spojení s vaší zemí. Přitom se nezmiňuji o druhé dynastii, která byla sice šťastná pro nás, ale nikoli pro vás.

Svou stať jsem začal některými historickými skutečnostmi nikoli proto, že myslím na historii, ale proto, že se musíme učit z dějin. A první věcí, kterou chci zdůraznit, je skutečnost, že hnutí za evropskou integraci je pro zemi jako moje něčím, co začalo před více než sedmdesáti lety. Prvním krokem bylo vytvoření Belgicko-lucemburské hospodářské unie. V roce 1921 jsme se sdružili s velmi chudou zemí – s Lucemburskem, tj. se zemí především zemědělskou s ocelářským průmyslem. Dnes je to ovšem nejlépe prosperující země – jak je patrné z její životní úrovně – v celé Evropské unii.

V roce 1944 (tedy ještě před osvobozením pozdějších signatářských zemí) jsme podepsali v Londýně Smlouvu o vytvoření Beneluxu a postupně tato integrace pokračovala. Měli jsme ovšem OECE v roce 1948, Společenství uhlí a oceli v roce 1951, dvě Římské smlouvy v roce 1957, sloučení institucí v roce 1965, pak „měnový had“ kolem německé marky v letech 1973–1978, který byl v roce 1979 nahrazen Evropským měnovým systémem. Akt o jednotné Evropě pochází z roku 1986, pak přišla Maastrichtská smlouva, nyní začínáme hovořit o Mezivládní konferenci a o Hospodářské a měnové unii a připravujeme další rozšíření Evropské unie. Jak můžete vidět, uplynula velmi dlouhá doba. Čas od času jsme však velmi netrpěliví a chceme, abychom postupovali rychleji kupředu.

V zmíněném období bylo však také mnoho nezdarů. Vzpomeňte si např. na období po francouzském odmítnutí Evropského obranného společenství. Tehdy jsme museli začínat znovu téměř od nuly. Vzpomeňte si na ekonomickou recesi v letech 1975–1985, způsobenou ropnými šoky. V tomto období jsme místo postupu vpřed kráčeli zpět. Nová omezení byla vytvořena v podobě národních standardů, bránících rozvoji mezinárodního obchodu. Nebyl to tedy jen pokrok, který by se dal měřit den po dni, byly i nezdary. A kdybychom byli příliš netrpěliví, v okamžiku by se mohlo všechno zhroutit.

Podle mého názoru musí čas „dozrát“ k přijetí rozhodnutí. Občas si člověk musí připomenout, že šance je něco, co musíte chytit za „pačesy“ a využít každé vhodné příležitosti, protože při promarnění správného okamžiku to pak po mnoho let již nebude možné.

A o tom se můžeme poučit právě z dějin. Kromě toho je podle mého názoru důležité, že se struktura evropské integrace mění podle koncepcí, které jsou základem ve vědeckém i politickém světě.

Okamžitě po skončení druhé světové války si mnoho lidí myslelo, že zcela postačí vrátit se ke starým dobrým časům před rokem 1914 se starou Union Latine a liberalizovat oběh zboží, služeb a kapitálu a uvolnit pohyb lidí. A první kroky integrace v těchto letech se opravdu uskutečňovaly podle tohoto systému. Podívejte se na to, čím byla Belgicko-lucemburská hospodářská unie, která je však příliš stará na to, aby byla vhodným příkladem. Ale i pozdější Benelux pracoval bez jakéhokoli nadnárodního orgánu, bez politiky, jen se sekretariátem. Stejná situace byla též u OECE založené v roce 1948, dnes nazývané OECD, a u ESVO založeného v letech 1958–1959. Avšak hned po vytvoření těchto unií si lidé uvědomili, že pouhé otevření hranic nestačí. Stát tedy ve skutečnosti zaujal zcela jiný postoj než před rokem 1914. Místo toho, aby byl pouhým „vypracovatelem“ pravidel a zákonů, se stal partnerem v hospodářské činnosti, a tak se snažil ovlivňovat hospodářský i sociální svět ve prospěch svých občanů. Stal se „operátorem“ v hospodářské oblasti, protože pouhé otevření hranic by nezaručilo optimální podmínky pro hospodářský systém jako nejvýhodnější systém pro obyvatelstvo. Museli jsme proto vytvořit nadnárodní instituce.

První z nově vytvořených nadnárodních institucí byl vlastně Vysoký úřad pro uhlí a ocel. Jeho úkolem bylo zajistit, aby se s každým občanem, s každým podnikem zacházelo podle stejných pravidel. Bez vládních zásahů – jak se domnívám – by zkruslování soutěže a změna pravidel měly lepší výsledky pro vlastní podniky.

Současně byl zřízen i Mezinárodní soudní dvůr v Lucemburku. Tato druhá odvolací instance byla nutná pro odstranění deformací v soutěži. Nadnárodní instituce byly nutné proto, aby bylo znemožněno přijímání svévolných rozhodnutí. Jak se později ukazovalo, funkce státu nemůže zmizet z některých sektorů, pokud se snaží definovat specifickou politiku uplatnitelnou pro tyto sektory.

Tato situace se odrazila v přijetí Římských smluv z roku 1957. Na jejich základě byly vytvořeny další nadnárodní instituce, které jsou výsledkem kombinace vysokého úřadu a dvou komisí pro smlouvu o Euratomu a smlouvy o evropském hospodářském výboru. Brzy se však ukázalo, že ani to nestačí. V zemědělství, v dopravě, v oblasti spolupráce při rozvoji i v některých dalších nebylo možné připustit, aby byla politika nadále definována národními vládami. Velmi brzy se ukázalo, že by tato politika měla být definována na nadnárodní úrovni. A to je třetí krok ve změně institucí ve srovnání s těmi, které byly vytvořeny bezprostředně po druhé světové válce.

Zmíněné nadnárodní instituce byly opět pověřeny navrhováním politiky Radě ministrů. To vysvětluje, proč není lhotejně, zda se dnes např. funkce Evropské komise změnila či nikoli, zda se změnil hlasovací systém v Radě ministrů či nikoli a proč některé oblasti politiky jsou plně ponechány na úrovni Evropské unie. Není tomu tak proto, že Evropská komise je příliš ambiciózní a zbytečně rozšiřuje svou moc, ale proto, že kdyby tato politika byla definována na národní úrovni, mohla by znamenat reálné zkruslení v oblasti konkurence. To vysvětluje, proč zejména v malých zemích jsme tak vázáni na současnou rovnováhu mezi institucemi. Jsme vázáni na definici politiky na nadnárodní úrovni, a proto se s jistým váháním díváme na princip subsidiarity jako na pravidlo, které vrací zpět na národní úroveň a v některých případech i na nižší úroveň ty pravomoci, které byly dříve předány na nadnárodní úroveň.

Dále se budu zabývat úlohou Mezivládní konference, o níž si netroufám říci, že postupuje vpřed, ale přinejmenším pokračuje diskuze. Díky mimořádnému talentu a schopnosti Evropské komise za předsednictví Jacquese Delorse nastal znovu jistý pokrok. Idea jednotného evropského trhu z 1. ledna 1993, zavedeného Aktem o jednotné Evropě, znamenala nový pokrok pro evropské instituce. Srovnáme-li možnosti, vyplývající z Aktu o jednotné Evropě a z Maastrichtské smlouvy, přijaté o několik let později, najdeme samozřejmě roz-

díly. Bylo dosaženo dalšího pokroku, byla definována nová politika a udělení nových pravomocí nadnárodním institucím samozřejmě zaručovalo jednotný trh.

Nyní bych chtěl říci několik slov o Evropské hospodářské a měnové unii. Dokud mají národní vlády pravomoc realizovat vlastní hospodářskou, fiskální, rozpočtovou politiku, popřípadě vlastní keynesiánskou politiku pro oživení hospodářského cyklu, jakož i možnost podhodnocovat svou vlastní měnu, pak není otázkou organizace mj. tzv. strukturálních fondů, které jsou nyní velmi důležité pro Evropskou unii. Ale od okamžiku, kdy bylo v Maastrichtské smlouvě přijato rozhodnutí o měnové politice, o politice směnných kurzů a nakonec o zavedení společné měny, od tohoto okamžiku vznikla potřeba nové politiky, která by nahradila politiku na národní úrovni. Je to ovšem strukturální politika, což je důsledkem skutečnosti, že národní vlády musely dostat kompenzaci za upuštění od některých svých tradičních politických nástrojů.

Na závěr krátké historie nedávných událostí v Evropské unii se musím zmínit o čtyřech minulých rozšířeních, a to ze šesti zemí na patnáct během čtyř postupných kroků: v roce 1973, 1976, 1978 a 1986. Chtěl bych se zmínit o skutečnosti, že dnes máme bilaterálně přidružené členy, což dokazuje, že Evropská unie je otevřené společenství v přidružení se sedmdesáti africkými, asijskými a pacifickými zeměmi a se středomořskými zeměmi. Toto přidružení se však může později změnit na multilaterální. Zobecněný systém preferencí, Světová obchodní organizace (WTO) a na neposledním místě přidružení středoevropských a východoevropských zemí jsou prvními kroky k pevnější integraci.

Osud ESVO, tedy toho, co bylo na počátku konfliktní struktury Evropského společenství, je nyní definitivně rozhodnut, protože z původního ESVO zbyla jediná země – Švýcarsko. Není to však proto, že by vláda tohoto státu nebyla schopna navázat těsnější spojení s Evropskou unií. Kromě něho zbyl ještě Island, který se připojil k ESVO později. K Evropskému hospodářskému prostoru patří rovněž Norsko, které chápe svou budoucnost jinak, a Lichtenštejnské knížectví, které je v dvojakém postavení mezi Švýcarskem, zůstávajícím mimo Evropskou unii a Evropský hospodářský prostor, a Rakouskem, členem Evropské unie.

Vím, že vás nyní především zajímá budoucnost, nikoli minulost. Přesto jsem chtěl alespoň načrtnout výše zmíněné události, abych vám ukázal, že existuje důvod, proč jsou současné instituce takové, jaké jsou, že dosud mají svou funkci, svou úlohu a že z tohoto hlediska je velmi důležité vědět, co je „acquis communautaire“.

Jaký je současný kalendář činnosti Evropské unie? Chci zdůraznit význam pěti událostí, které nastanou v nejbližších letech, tedy přibližně do roku 2000. Přesněji řečeno, chci zdůraznit jejich chronologickou posloupnost, která odpovídá jejich významu alespoň z hlediska mé země. Především je to Hospodářská a měnová unie ve své třetí fázi, která má skutečně prvořadý význam. Podíváte-li se na Evropskou unii, musíte si uvědomit, že jsme urazili velký kus cesty. Avšak žádný z postupných kroků nebyl zcela uspokojivý. „Evropský měnový had“ v letech 1970–1978 a Evropský měnový systém od roku 1979 až do současnosti, i když mohou být považovány za částečný úspěch, měly své nezmary a podle mého názoru neposkytují ani bezpečnou budoucnost pro sjednocenou hospodářskou Evropu, a to zejména z hlediska krizí. Vzpomeňte si, co se stalo v roce 1992 a co se stalo o dva roky později. Ve skutečnosti to byl velmi jasný důkaz teorie, že není možné kombinovat tři skutečnosti – úplnou svobodu cirkulace kapitálu nejen mezi zeměmi Evropské unie, ale i směrem k vnějšímu světu, stabilitu směnných kurzů, která je ve skutečnosti vynucována Evropským měnovým systémem, a národní rozdíly v hospodářské, sociální, rozpočtové i měnové politice. V jednom okamžiku musí být jeden z těchto tří bodů vyřazen, protože nekompatibilita je zcela jasná.

Země s vysokou mírou inflace byly tehdy vystaveny mezinárodním finančním útokům a byly donuceny odejít z Evropského měnového systému, protože nebylo možné udržovat směnný kurz jejich měny. Z toho vyplývá, že by bez zavedení společné měnové jednotky byl jednotný společný trh trvale v nebezpečí. To je tedy hlavní důvod, proč tato otázka za-

ujímá tak významné postavení v prioritách mnoha členských států Evropské unie. Přitom nejen malé země, jako je moje, ale i země z politického hlediska větší, jako je Francie nebo Německo, nechtějí být nadále vystaveny nebezpečí spekulace v mezinárodním finančním světě, které by ohrožovalo jednotný společný trh. Kromě toho existují i další důvody, proč tolik lpíme na této první prioritě. Jedním z nich je skutečnost, že je absolutně nutné mít pro společný trh jednu měnovou jednotku. Opravdu si myslíte, že by Spojené státy dosáhly současné síly v hospodářské a politické oblasti, kdyby zachovaly místní dolary (texaský dolar, newyorský dolar, kalifornský dolar atd.)? Je zcela zřejmé, že síla Spojených států se ve velkém rozsahu opírá o mezinárodní a národní postavení jejich měny.

Druhým důvodem je skutečnost, že nyní většina evropských zemí nemá vůbec žádnou vlastní měnovou politiku, jen přejímá politiku Bundesbanky. Půl hodiny poté, kdy Bundesbanka přijme rozhodnutí, musejí ji ostatní následovat. Proto je politicky přijatelnější stát se partnerem v rozhodovacím orgánu Evropského měnového systému než následovat rozhodnutí Bundesbanky. Chceme se podílet na rozhodování, chceme být prvkem v rozhodování, nikoli jen následovateli.

Existují ovšem i další důvody. Euro může hrát funkci rezervní měny souběžně s americkým dolarem. Bude obtížnější spekulovat proti němu než proti kterékoli národní měně. Euro je tedy velmi důležitým faktorem politické integrace. Kromě toho existují též tradiční ekonomické důvody – vyšší produktivita, žádné obavy o investice za hranicemi. Bude možné uskutečňovat mezinárodní investice ve vlastní měně. Zlepšení to přinese nejen mezinárodnímu obchodu, ale i jednotlivci. Uvedu malý příklad. Někdo vlastní např. deset tisíc belgických franků a chce cestovat přes patnáct zemí Evropské unie. Pokud pokaždé vymění svých deset tisíc franků za místní měnu, dostane nakonec po návratu do Belgie zpět čtyři tisíce franků. Zaplatil tedy šest tisíc franků za poplatky, rozdíl kurzů apod. Proto je pro každého mnohem lepší mít společnou měnu.

Kromě toho je pro mou zemi, která má některé výhody a chce splnit čtyři z pěti maastrichtských kritérií, velmi důležité, abychom byli takřka „chráněni“ v určitém rozsahu společnou měnou, protože Belgie je malá země a nemůže bránit svou vlastní měnu bez pomoci ostatních členů Evropské unie. Pro nás je velmi důležité, abychom byli mezi prvními, kdo vstoupí do systému společné měny začátkem roku 1999. Je pro nás například nepředstavitelné, že bychom jako země, v níž sídlí instituce Evropské unie, prováděli své podnikání v Eurech a místní měnou by zůstal belgický frank. Kromě toho by to znamenalo rozbití naší unie s Lucemburským velkovévodstvím, která má vlastně stejnou měnu jako my od roku 1944. Z toho vyplývá, že pro nás je první prioritou zavedení společné měny a že je skutečně velmi důležité, abychom patřili do první skupiny zemí vstupujících do systému společné měny v roce 1999.

Další prioritou pro nadcházející měsíce je Mezivládní konference (IGC). Ta je potřebná ze tří důvodů, které se objevují v názorech vydaných Evropskou komisí ve Westendorpu. I když se na první pohled z některých zpráv zdá, že se Mezivládní konference týká příliš mnoha úkolů, ve skutečnosti má jen tři vlastní cíle. Prvním z nich je učinit Evropskou unii populárnější a srozumitelnější pro občany. A je úkolem nové smlouvy, aby byla trochu populárnější než Maastrichtská smlouva, která byla odmítnuta v Dánsku, téměř odmítnuta ve Francii a jistě by byla odmítnuta, kdyby se konala referenda, i v některých jiných zemích, jako je Velká Británie.

Druhý úkol Mezivládní konference. Původní Společenství založilo šest zemí pro šest zemí. A když se díváme na další připravované rozšíření dnešní Evropské unie, je zcela jasné, že nebude možné zvládnout její řízení s počtem lidí, kteří by byli jmenováni do institucí po rozšíření. Vezměte např. Evropský parlament, do něhož by bylo zvoleno více než tisíc zástupců, a Radu ministrů, která by pracovala s dvaceti sedmi ministry. Představte si na okamžik, kdyby každý z nich chtěl pronést pěti minutové úvodní prohlášení ke každému bodu, což by trvalo více než dvě hodiny. UVědomte si, co by to znamenalo pro práci institucí. A konečně jak by vypadala práce Evropské komise se dvěma členy za větší země

a s jedním za menší. To by např. znamenalo, že by některý z nich řídil jen její automobilový park. To není rozumné, a proto musíme změnit tento stav, stejně jako systém hlasování v Evropské radě, aby bylo vůbec možné zvládnout rozšíření.

Třetí úkol Mezivládní konference. O některých institucích zřízených Maastrichtskou smlouvou není možné říci, že pracují. Jde především o zahraniční a obrannou politiku, o tzv. PESC. Jistě jste si všimli, že pokud je nutné vyřešit nějaký mezinárodní problém, je třeba do jeho řešení zapojit Spojené státy. Toto řešení není však dlouhodobě přijatelné. Musíme dosáhnout toho, aby zmíněná PESC pracovala.

Na Mezivládní konferenci se bude sice diskutovat i o mnoha dalších problémech, ale tři uvedené úkoly jsou hlavními otázkami k prodiskutování nebo k disputacím. Dosud toto všechno zůstává stranou politické scény, chráněno před světlem v některých kancelářích, tedy i před veřejným míněním. Ale v jednom nepříliš vzdáleném okamžiku (o Měnové unii se bude jednat již v prvních třech měsících roku 1998) se vše – jak se domnívám – zcela jasně ukáže. A Mezivládní konference, která pravděpodobně skončí před létem 1997, bude do značné míry určovat způsob, jakým dojde k dalšímu rozšíření Evropské unie.

V nadcházejících letech budou Evropskou unii zaměstnávat ještě další tři problémy, o nichž se zmíním jen velmi stručně. Pokud se týká rozpočtových jednání, platnost kompromisu, dojednaného na summitu v Edinburghu, skončí v roce 1999. Příspěvek do rozpočtu Evropské unie dnes představuje 1,28 % vnitřního národního produktu, ale pro rok 2000 je nutné vymyslet jiné kritérium. Přitom musíme vzít v úvahu i budoucí rozšíření Evropské unie. Nedomnívám se, že budeme vyjednávat jen o příspěvku na rok 2000, ale že musíme ponechat určitý prostor i pro rozšíření, k němuž dojde v příštím století.

Dalším problémem je otázka obrany, která je politicky spjata s hospodářským a politickým rozšířením Evropské unie. V této souvislosti jde o renovaci Západoevropské unie, o úpravu Bruselské smlouvy, o níž se bude znovu jednat v roce 1998, o problém obrany, o členství v NATO a o vše, co s tím souvisí. A nakonec, což je spíše jednoduchý politický problém, v roce 2001 skončí platnost Pařížské smlouvy o zřízení Společenství uhlí a oceli. Pravděpodobně budou její instituce integrovány do existujících institucí bez větších těžkostí vzhledem ke skutečnosti, že význam uhelného a ocelářského průmyslu značně poklesl ve srovnání s postavením, které měl v době uzavření zmíněné smlouvy.

Dále se budu věnovat otázce dalšího rozšíření Evropské unie. Přinejmenším jedinou jistotou je skutečnost, že jednání s uchazečskými zeměmi začnou šest měsíců po skončení Mezivládní konference, což je závazek přijatý konferencí na nejvyšší úrovni. A já si myslím, že zmíněný závazek bude dodržen. Znamená to, že je již stanovené datum pro zahájení jednání. Ovšem počet uchazečských zemí je poměrně vysoký. V současnosti čtrnáct zemí oficiálně podalo svou přihlášku ke členství. Za prvé zde je ještě stará přihláška Turecka a Švýcarska, i když Švýcarsko je v poněkud obtížném postavení v důsledku výsledků referenda a Turecko má vytvořeno pásmo volného obchodu s Evropskou unií. Za druhé jde o reálné přihlášky dvanácti zemí – České republiky, Polska, Maďarska a Slovenska, dvou středomořských zemí (Kypru a Malty), dvou balkánských států (Rumunska a Bulharska) a dále Slovinska, které je přidruženou zemí, stejně jako dříve uvedené, a nakonec tří pobaltských států (Lotyšska, Estonska a Litvy). Přitom Česká republika je jednou z těch zemí, které mají nejlepší předpoklady k tomu, aby se staly budoucími členy Evropské unie.

Uvedený počet zemí je tedy značně vysoký, a proto následující rozšíření Evropské unie bude samozřejmě velmi komplikovanou záležitostí ve srovnání s předchozími rozšířeními, která byla vždy omezena nejvýše na čtyři země. Postup rozšiřování byl tedy již definován na summitu v Kodani v roce 1993 a před několika týdny uveřejnila Evropská komise dokument, který z tohoto hlediska nastiňuje alespoň způsob postupu Evropské komise a Evropské rady. Ke každé přihlášce připraví Evropská komise zvláštní stanovisko, a to do druhé poloviny roku 1997. Tato lhůta je velmi krátká. Znamená to, že za méně než jeden rok musí být připraveno stanovisko ke každé uchazečské zemi, což je velmi důležité. Jaká kritéria budou přitom použita není lhostejné. Bude posuzována stabilita institucí, zaručení

demokracie, úroveň právního státu, respektování lidských práv a ochrana práv národnostních menšin a v hospodářské oblasti existence fungující tržní ekonomiky a schopnost vypořádat se s konkurenčními tlaky a s tržními silami uvnitř Evropské unie, schopnost přebírat závazky vyplývající z členství, včetně přihlášení k cílům politické, hospodářské a měnové unie.

V této souvislosti bych chtěl připomenout, že během posledního rozšíření nedošlo k žádným ústupkům a že Rakousko, Švédsko a Finsko přijaly všechny „*acquis communautaires*“, i když Švédsko mělo určité potíže s Evropským měnovým systémem, který však nebyl součástí smlouvy. Tyto podmínky byly potvrzeny na summitu Evropské rady v Madridu, tj. na zasedání, které stanovilo pořad jednání o Hospodářské a měnové unii.

Evropská rada požádala Evropskou komisi, aby kromě výběru kritérií pro členství připravila rovněž studii o důsledcích rozšíření, která je velmi důležitá z hlediska rozpočtu Evropské unie. Je totiž třeba předvídat, jaké fondy budou potřebné pro rozšíření. Budou tedy vypracovány nejen individuální dokumenty pro každou jednotlivou uchazečskou zemi, ale i souhrnný dokument, obsahující celkové důsledky rozšíření. A kromě toho se objevuje i nutnost připravit dokument o finanční budoucnosti Evropské unie. Ten se bude zabývat zejména zemědělskou politikou a otázkou strukturálních fondů, které jsou dvěma hlavními zdroji případného rozpočtového deficitu. Všechny zmíněné dokumenty budou muset být připraveny do konce roku 1997, což je velmi důležité, protože v té době se bude také rozhodovat o plné měnové unii.

Další prvky přístupu k rozšíření jsou následující: Se všemi uchazečskými zeměmi musí Evropská unie jednat na základě rovnosti, ale budou posuzovány podle svých vlastních zásluh. Z toho vyplývá, že i když jednání mohou být zahájena zároveň se všemi zeměmi, nemusejí být přijaty najednou. A já si myslím, že právě tuto skutečnost je velmi důležité si uvědomit. Proto jsem se již výše snažil připomenout délku procesu evropské integrace, abych ukázal, že projevovat příliš mnoho netrpělivosti nemusí být správné, protože jsme koneckonců postupovali vpřed ve své integraci s dlouhými přestávkami. Podíváme-li se na nedávné události, trvala nejkratší doba jednání o posledním rozšíření, která si vyžádala třiadvacet měsíců. Toto rozšíření bylo však připraveno existencí Evropského hospodářského prostoru. A skutečně, pokud jde o Švédsko, o Finsko a o Rakousko, popřípadě i o Norsko, Společenství znalo velmi dobře tamní problémy. Naproti tomu nejdelší období příprav na rozšíření bylo potřebné pro Španělsko a pro Portugalsko, kdy mezi přihláškou a vstupem těchto dvou zemí uplynulo sedm let. To je jistě velmi dlouhá doba. Doufám, že to nebude trvat tak dlouho, alespoň pokud jde o první kroky související s přijetím vaší země.

Přesto bych chtěl ještě poukázat na skutečnost, týkající se rytmu rozšiřování Evropské unie. Existují totiž dvě možnosti dalšího rozšiřování – buď čekat dokud nebude připraven poslední z dvanácti uvedených kandidátů, anebo přijímat země postupně, tedy může to být např. Česká republika v roce 2000, pak řekněme Maďarsko v roce 2001, Polsko v roce 2002. Podle mého názoru první způsob nepřichází v úvahu, protože nemůžeme čekat tak dlouho a vy jistě také ne. Avšak ani druhý způsob není realizovatelný. Proto budou pravděpodobně vytvořeny nějaké „vlaky“, jejichž „vagony“ budou mít možnost pohybovat se stejnou rychlostí. Snad by v první skupině zemí mohla být Česká republika, Slovinsko, Maďarsko a Polsko. Pak by mohl být další „vlak“ pro vstup do Evropské unie o několik let později. To je tedy jedna z možností.

Jinou možností je rozdílná délka přechodného období. Ve skutečnosti jsou země, které nepotřebují žádné přechodné období. A já myslím, že Česká republika je v té šťastné situaci, stejně jako např. Slovinsko. Při posledním rozšíření o Rakousko, Švédsko a Finsko byl každý krok ihned od začátku připravován tak, aby sektory průmyslu, zemědělství a služeb ve všech třech zemích vstoupily okamžitě do Společenství, a to bez přechodného období. A Společenství bylo ochotné platit subvence těmto zemím na podporu zemědělské činnosti. Následující rozšíření by snad mohlo být řešeno takovým způsobem, že např. některé země, které nepotřebují přechodné období, vstoupí okamžitě s nějakým finančním uspořá-

dáním podle svých potřeb a u jiných zemí bude nutné delší přechodné období. Přitom by mohlo dojít k eventuálnímu odmítnutí těch zemí, kde např. respektování práv národnostních menšin a lidských práv není zaručeno. Nemohu však být konkrétnější.

Jak vyplývá ze všech materiálů o stupni připravenosti uchazečských zemí, je zcela zřejmé, že vaše země patří k nejlépe připraveným. Musím však přiznat, že stupeň připravenosti např. z hlediska inflace a úrokových sazeb v některých zemích (byť dobře připravených na vstup do Hospodářské a měnové unie) se snad trochu přehání. Vstup do Evropské unie neznamená současný vstup do Hospodářské a měnové unie, protože lhůta mezi vstupem do Evropské unie a členstvím v Hospodářské a měnové unii může být delší. Nikdo nežadá středoevropské země, aby byly okamžitě připraveny vstoupit do Hospodářské a měnové unie. I má země má dosud některé pochybnosti, pokud jde o vstup do Hospodářské a měnové unie, a to vzhledem k našemu stupni zadluženosti, který představuje více než 130 % hrubého domácího produktu, a k ročnímu rozpočtovému deficitu, který ještě v roce 1996 byl vyšší než 3 %. Nikdo si nemůže být jistý. Ani Němci či Francouzi si nemohou být jistí, ale nikdo si neumí představit Hospodářskou a měnovou unii bez Němců a Francouzů. Lucembursko, Nizozemsko a Irsko nemohou samy vytvořit Hospodářskou a měnovou unii. Proto se v každém případě musejí stát jejími členy i jiné země, zejména Spolková republika Německo a Francie.

Podíváme-li se na všechny údaje o České republice, je zcela zřejmé, že spolu se Slovinskem jste dosáhli největšího pokroku, máte nejvyšší životní úroveň, nejotevřenější výměnu zboží s ostatními zeměmi, nejvyšší míru zahraničních investic. A podíváme-li se na míru privatizace, na stav práva, obchod, výměnu zboží a ceny, máte nejlepší startovací podmínky pro vyjednávání. Vaše bankovní struktury mají sice problémy, ale jsem ochoten vám poradit, protože my v Belgii máme velmi dobře pracující kontrolní systém s Bankovní a finanční komisí. Každý údaj, na nějž se podíváte, velmi jasně ukazuje, že jste schopni být v prvním „vlak“ pro vstup do Evropské unie.

Jaké jsou však nyní nejdůležitější úkoly z politického hlediska, které se souběžně objevují na jednacím pořadu Evropské unie? Musíme dělat současně tři věci, tj. splnit rozhodnutí přijatá v Maastrichtu a dříve, včetně vytvoření Evropské měnové unie, vytvářet silnější politickou podporu pro tato rozhodnutí, jakož i pro rozšíření. Různé země (ty, které jsou „uvnitř“, i ty, které jsou „vně“) dosáhnou těchto cílů v různou dobu. Některé z nich jich chtějí dosáhnout dříve a některé později. Konečným cílem je však plná integrace všech zemí, které se chtějí stát členy Evropské unie. Nazýváme to „flexibilitou“ ve srovnání s „Evropou à la carte“. To ukazuje jasný rozdíl mezi „acquis communautaire“, který by měl být přijat všemi zeměmi, a neakceptováním některé politiky. Myslím si, že není moudré doufat, že možnost nepřijetí některé politiky bude nabídnuta i novým členům.

Jsem však přesvědčen o tom, že by někteří ze současných členů Evropské unie rádi přesvědčili některé z kandidátů, aby se pokusili o neakceptování některé politiky tak, jako to učinili oni sami. Já se však domnívám, že by toto řešení nebylo dobré a že se musíme pokusit přesvědčit současné členy Unie, aby přijali politiku, kterou se původně rozhodli neakceptovat.

V souvislosti s touto kontroverzí je třeba řešit jiný obtížný zásadní problém, který však – jak se domnívám – nemůže být nikdy zcela vyřešen. Z teoretického hlediska bude sice kontroverze stále trvat, ale chceme-li, aby Evropská unie pracovala, musíme zůstat praktičtí. Rozdíl mezi tzv. svrchovaností národního státu a federálním systémem zůstává nevyřešen. Je však důležité, abychom měli fungující Evropskou unii schopnou prakticky jednat ve světové politice a – což je důležité – ve světové ekonomice.

K dalším závažným problémům Evropské unie patří také protiklad mezi většími a menšími státy. Tomu musí odpovídat i systém hlasování. Existuje rovněž rozdíl mezi politickou odpovědností a ekonomickou uskutečnitelností. Podíváme-li se na současný stav zemí, které chtějí vstoupit do budoucí Hospodářské a měnové unie, myslím, že jde především

o politické rozhodnutí. Neměly by rozhodovat technické argumenty. Měli bychom skutečně mít odvahu přijmout politické rozhodnutí.

Svou stať bych chtěl zakončit slovy z publikace Tygři střední a východní Evropy klepají na dveře, vypracované jednou z významných belgických bank: „*Polsko a Česká republika jsou skutečnými ekonomickými tygry.*“ Tato otázka je skutečně velmi důležitá. „*Pro Belgii a další země západní Evropy musí přítomnost rozsáhlé oblasti v plném ekonomickém růstu tvořit příležitost.*“ Tímto způsobem tedy argumentují naši odborníci o budoucím přijetí – a já doufám, že co nejbližším – vaší země do Evropské unie. Pevně doufám, že se připojíte velmi brzy s prvním „vlakem“, a to bez jakéhokoli přechodného období, protože si myslím, že budete mít lepší vyhlídky, než měly některé ze zemí, které vstoupily do Evropské unie v době mezi sedmdesátými a devadesátými léty.

Poznámka: Stať vznikla na základě autorova příspěvku na seminář, pořádaný Ústavem mezinárodních vztahů v září 1996.